I. K. OCHILOV, N. K. RIZAYEV, M. B. KALONOV

BUXGALTERIYA HISOBI

УДК: 657(075)
ББК: 65.052я7

И.Очилов, Н.Ризаев, М.Калонов. Бухалтерия хисоби / Дарслик (номутахассислик бакалавриат таълим йўналишлари учун).. – Т.: «Nihol print» ОК, 2022.- 318 б.

ISBN 978–9943-8103-3-4

Ушбу дарсликЎзбекистон Республикаси Президентнинг 2019 йил 8 октябрдаги фармони билан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси» бўйича ECTS кредит-модул тизими ҳамда Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги 4611-сонли "Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори ҳамда Олий таълим Давлат таълим стандартлари асосида "Бухгалтерия ҳисоби"даги сўнгги янгиликлар асосида тузилган бўлиб, номутахассислик бакалавриат таълим йўналишлари талабалари учун мўлжалланган.

Дарслик икки қисмдан иборат бўлиб, унинг биринчи қисмида фан бўйича ўқув дастурига мувофиқ ўқув жараёнини 1-семестрини қамраб олади. Бунда "Бухгалтерия ҳисоби" фанига кириш, бухгалтери баланси, бизнес жарёнлари ҳисоби, иккиёқлама ёзув ва счётлар тизими, ҳужжатлаштириш ва инвентаризация, бухгалтерия ҳисоби регистрлари ва шакллари, пул маблағлари ҳисоби, меҳнат ва унга ҳақ тўлаш ҳисоби, товар-моддий захиралар ва инвестициялар ҳисоби каби мавзулар ёритиб берилган. Шунингдек, такрорлаш учун саволлар, тест-саволлари, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалар тавсия этилган.

Тошкент Молия институтининг илмий-услубий Кенгаши мажлисида муҳокама қилинган ва нашрга тавсия этилган.

Иктисод фанлари доктори, профессор А.Ж.Туйчиев таҳрири остида

УДК: 657(075)
ББК: 65.052я7

Тақризчилар: А.А.Каримов и.ф.д., проф.
А.К.Ибрагимов и.ф.д.,проф.
Н.Б.Абдусаломова и.ф.д.,доц.

ISBN 978—9943-8103-3-4

© И.Очилов,
Н.Ризаев,
М.Калонов. 2022,
© «Nihol print» ОК, 2022

X/R 468/47
TMI kutubxonasi

Сўз боши

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 февралдаги ПҚ-4611-сон "Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори асосида ишлаб чиқилган "Йўл харитаси"нинг 12-бандида "Бухгалтерия ҳисоби" ва "Аудит" фанлари бўйича ўқув ва ўқув-услубий адабиётларни такомиллаштириш ҳамда МҲХС соҳасидаги халқаро ташкилотларнинг илғор тажрибаларини ўрганиш асосида «Бухгалтерия ҳисоби» ва «Аудит» таълим йўналишлари ҳамда мутахассисликлари бўйича ўқув режалари ва фан дастурларини қайта кўриб чиқишвазифаси белгилаб берилган.

Ушбу қарор ижросини таъминлашда Тошкент молия институтининг кередит-модул тизимида таҳсил олаётган 2-курс номутахассислик талабалари учун "Бухгалтерия ҳисоби" фанидан дарслик яратилди.

Мазкур дарсликЎзбекистон Республикаси Президентнинг 2019 йил 8 октябрдаги фармони билан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси» бўйича ECTSкредит-модул тизими ҳамдаОлий таълим Давлат таълим стандартлари асосида "Бухгалтерия ҳисоби"даги сўнгги янгиликлар, яъни молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартлари талаблари ҳамда хорижнинг илҳор тажрибаларини инобатга олган ҳолад тузилган бўлиб, юқоридаги ПҚ-4611-сон "Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларига ўтиш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори ижросини таъминлашга ҳихмат қилади.

Дарслик икки қисмдан иборат бўлиб, унинг биринчи қисмида фан бўйича ўқув дастурига мувофиқ ўқув жараёнини 1-семестрини ва унинг иккинчи қисми эса, 2-семестрдаги мавзуларни қамраб олади. Дарсликнинг биринчи қисми жами 10 та мавзудан иборат, жумладан, "Бухгалтерия ҳисоби" фанига кириш, бухгалтери баланси, бизнес жарёнлари ҳисоби, иккиёклама ёзув ва счётлар тизими, ҳужжатлаштириш ва инвентаризация, бухгалтерия ҳисоби регистрлари ва шакллари, пул маблағлари ҳисоби, меҳнат ва унга ҳақ тўлаш ҳисоби, товар-моддий захиралар ва инвестициялар ҳисоби каби мавзулар ёритиб берилган. Шунингдек, такрорлаш учун саволлар, тест-саволлари, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ва иловалар тавсия этилган.

МУНДАРИЖА

БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ 1

Сўз боши 3

1-Боб. "БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ" 5

1.1.Бухгалтерия ҳисобини ривожланиш тарихи, предмети, методи ва унинг турлари 5

1.2.Бухгалтерия ҳисобининг асосий тамойиллари 18

1.3.Ҳисоб сиёсати ва уни шакллантириш 23

1.4."Бухгалтерия ҳисоби тўғрисида"ги Қонун (янги таҳрир) ва унинг аҳамияти 43

Такрорлаш учун саволлар 54

Тест саволлари: 55

2-Боб. БУХГАЛТЕРИЯ БАЛАНСИ ВА УНИНГ АҲАМИЯТИ 58

1.Бухгалтерия баланси тушунчаси, аҳамияти ва унинг тузилиши 58

2.Хўжалик маблағлари ва унинг ташкил топиш манбалари 61

3.Бухгалтерия балансини тузишга қўйиладиган умумий талаблар ҳамда операциялар таъсирида балансдаги ўзгаришлар 65

4."Бухгалтерия баланси" (15-сон БҲМС) 83

Такрорлаш учун саволлар: 85

Тест саволлари: 86

3-Боб. ИККИЁҚЛАМА ЁЗУВ ВА СЧЁТЛАР ТИЗИМИ 88

1.Иккиёқлама ёзув ва унинг аҳамияти 88

2.Бухгалтерия ҳисобининг счётлари ва уларни тузилиши 91

3."Хўжалик юритувчи субъектларнинг молия-хўжалик фаолияти бухгалтерия ҳисоби счётлари режаси ва уни қўллаш бўйича йўриқнома" (21-сон БҲМС). 97

II БЎЛИМ. Товар-моддий захиралар 101

III БЎЛИМ. КЕЛГУСИ ДАВР ХАРАЖАТЛАРИ ВА 102

КЕЧИКТИРИЛГАН ХАРАЖАТЛАР - ЖОРИЙ ҚИСМИ 102

IV БЎЛИМ. ОЛИНАДИГАН СЧЁТЛАР - ЖОРИЙ ҚИСМИ 103

V БЎЛИМ. ПУЛ МАБЛАҒЛАРИ, ҚИСҚА МУДДАТЛИ 103

ИНВЕСТИЦИЯЛАР ВА БОШҚА ЖОРИЙ АКТИВЛАР 103

VI БЎЛИМ. ЖОРИЙ МАЖБУРИЯТЛАР 105

VII БЎЛИМ. УЗОҚ МУДДАТЛИ МАЖБУРИЯТЛАР 106

VIII БЎЛИМ. КАПИТАЛ, ФОЙДА ВА ЗАХИРАЛАР 107

IX БЎЛИМ. ДАРОМАДЛАР ВА ХАРАЖАТЛАР 108

Тест саволлари: 111

4-Боб. БИЗНЕС ЖАРАЁНЛАРИ ВА УЛАРНИ 114

ҲИСОБГА ОЛИШ 114

1. Таъминот жараёни ҳисоби 114

2.Ишлаб чиқариш жараёни ҳисоби 118

3.Сотиш (реализация) жараёни ҳисоби 124

Такрорлаш учун саволлар: 128
Тест саволлари: 129
5-Боб. ҲУЖЖАТЛАШТИРИШ ВА ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ 131
1.Ҳужжатлаштириш ҳақида тушунча ва унинг аҳамияти 131
2.Бухгалтерия ҳужжатларига ёзувлар қилиш ва ҳужжат айланишини ташкил қилиш тартиби 133
4.Инвентаризация ва унинг турлари (шакллари) 139
5.Инвентаризацияни ташкил этиш ва уни ўтказиш тартиби (19-сон БҲМС асосида) 141
Такрорлаш учун саволлар: 149
Тест саволлари: 150
6-Боб. БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИНИНГ РЕГИСТРЛАРИ ВА ШАКЛЛАРИ 153
1.Ҳисоб регистрлари ва унинг турлари 153
2.Бухгалтерия ҳисобининг шакллари. 158
Такрорлаш учун саволлар: 165
Тест саволлари: 165
7-Боб. ПУЛ МАБЛАҒЛАРИ ҲИСОБИ 167
1.Пул маблағлари ва уларни ҳисобга олиш вазифалари 167
2.Касса ва банкдаги ҳисоб-китоб муомалалари ҳисоби 171
3.Чет эл валютасидаги пул маблағлари ва банкдаги махсус счётлар ҳисоби 185
4.Йўлдаги маблағлар ва пул эквивалентлари ҳисоби 196
Такрорлаш учун саволлар: 198
Тест саволлари: 199
8-Боб. МЕҲНАТ ВА ИШ ҲАҚИ ҲИСОБИ 202
1.Меҳнат ҳақи тушунчаси ва уни ҳисобга олиш вазифалари 202
2.Иш ҳақининг шакллари ва турлари 209
Такрорлаш учун саволлар: 230
Тест саволлари: 231
1.Товар-моддий захиралар ва уларни ҳисобга олишнинг вазифалари 234
2.ТМЗларни тан олиш, таннархини ҳисоблаш ва уларни баҳолаш усуллари. 238
3.Товар-моддий захираларни киримга олиш ва ҳисобдан чиқариш ҳисоби 248
4.ТМЗлар инвентаризациясини ташкил этиш ва ўтказиш тартиби 274
10-Боб. ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИ 286
1.Инвестициялар тўғрисида тушунча ва уларни ҳисобга олиш вазифалари 286
2.Инвестициялар ҳисобини ташкил этиш қоидалари (12-сонли БҲМС "Молиявий инвестицияларни ҳисобга олиш") 287
3.Инвестицияларни бухгалтерия ҳисоби счётларида юритиш тартиби. 293
Такрорлаш учун саволлар: 299
Тест саволлари: 300
ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ 302

Очилов Илёс Келдиёрович
Ризаев Нурбек Қодирович
Калонов Мухиддин Бахритдинович

БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ

ДАРСЛИК

(номутахассислик бакалавриат таълим йўналишлари учун, I-қисм)

Тошкент – «NIHOL PRINT» ОК – 2022

Муҳаррир: Қ. Матқурбонов
Тех. муҳаррир: А. Тоғаев
Мусаввир: Б. Эсанов
Мусаҳҳиҳа: Г. Тагаева
Компьютерда саҳифаловчи: Ш. Тухтамуродов

9323

№ 7439-765f-47f1-7ea1-a683-4648-1314.
Босишга рухсат этилди .2022. Бичими 60x84 $^{1}/_{16}$.
Шартли босма табоғи 20,5. Нашр босма табоғи 20.
Адади 100. Буюртма № 230.

«Nihol print» ОК да чоп этилди.
Тошкент шаҳри, Мухтор Ашрафий кўчаси, 99./101.